

การวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์
ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

THE FACTOR ANALYSIS OF CRITICAL HISTORICAL CONSCIOUSNESS OF
HIGH SCHOOL STUDENTS

Received: March 21, 2021

Revised: May 8, 2021

Accepted: May 12, 2021

จิรุตม์ อารมย์ชื่น¹ และ กัมปนาท บริบูรณ์²
Jeerut Aromchue¹ and Gumpanat Boriboon²

¹นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

^{1,2}Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand

¹Corresponding author, E-mail: jeerut.film@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานวิธีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ การสอนสังคมศึกษา และจิตวิทยาการศึกษา จำนวน 7 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 187 คน ได้จากการคำนวณขนาดตัวอย่างของโมเดลเพื่อทำแบบวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ มีลักษณะเป็นแบบวัดปรนัยและอัตนัย จำนวน 7 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์เป็นลักษณะหนึ่งของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งให้ความสำคัญกับการวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และสามารถใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิพากษ์เรื่องราวในปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของไทยมากที่สุด เมื่อสังเคราะห์ออกมาได้ 5 องค์ประกอบ คือ จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ด้านการรับรู้ การตอบสนอง การสร้างคุณค่า การจัดระบบคุณค่า และการสร้างคุณลักษณะ ซึ่งโมเดลจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 1.11, df = 4, p = .893, AGFI = 0.99, RMSEA = 0.00, SRMR = 0.01$ และ $CFI = 1.00$) โดยองค์ประกอบด้านการจัดระบบคุณค่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างคุณค่า ด้านการสร้างคุณลักษณะ ด้านการตอบสนอง และด้านการรับรู้

คำสำคัญ: จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์, การสอนประวัติศาสตร์, จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์

ABSTRACT

This mixed method research study aims at synthesizing the elements of critical historical consciousness among high school students; analyzing confirmatory factors of it; and examining the relationship between the critical historical consciousness and empirical data. The target population includes seven experts on history, history instruction and educational psychology who provided in-depth interview information using semi structured questionnaire and 187 high school students who took seven sets of written and multiple-choice critical historical consciousness exam. Content analysis method was applied to analyze the qualitative data while confirmatory factors analysis method was used on quantitative part. The results of the study show that critical historical consciousness should be developed among Thai high school students the most. According to the experts, it should be done in a way that focuses on the criticizing of historical evidence and on the ability to use historical method to criticize the present events. The five elements include receiving critical historical consciousness, responding, value creating, value organizing and characterization. This critical historical consciousness model is found to be related to empirical data ($\chi^2 = 1.11$, $df = 4$, $p = .893$, $AGFI = 0.99$, $RMSEA = 0.00$, $SRMR = 0.01$ and $CFI = 1.00$). The element with the highest weight is value organizing, followed by value creating, characterization, responding and receiving respectively.

Keywords: Critical Historical Consciousness, Teaching History, Historical Consciousness

บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นวิธีการสำคัญเพื่อให้มนุษย์ได้สัดกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับอดีตของตนเองผ่านการศึกษาด้วยการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาเพื่อกระตุ้นและท้าทายให้ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์คิด วิเคราะห์ และพยายามค้นคว้า ไต่สวนหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อให้ได้คำตอบซึ่งเป็นข้อเท็จจริงตามสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ วิธีการทางประวัติศาสตร์จึงถือเป็นวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงที่ถูกวางระเบียบแบบแผนเป็นขั้นตอนชัดเจนและถือเป็นวิธีการหลักในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ด้วยการแสวงหาความรู้และความจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เนื้อหาความรู้และเหตุการณ์ใน

ประวัติศาสตร์จะเป็นประสบการณ์สำหรับผู้ศึกษาที่จะใช้เป็นแนวทางในการกล้าเผชิญกับความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต (เฉลิม มลิลานิติเชตปรีชา, 2559, น.156, Kopp, 2010, p. 95-96)

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงจำเป็นต้องมุ่งเน้นทั้งในด้านของเนื้อหาสาระวิชาและเน้นกระบวนการเรียนการสอนให้เกิดการคิดวิเคราะห์จากหลักฐานเนื่องจากการเรียนประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการสร้างสำนึกของความเป็นชาติให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ ช่วยร้อยรัดให้คนในชาติที่ไม่รู้จักกันให้สามารถเห็นว่าตนเองเป็นพวกเดียวกันได้ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้เน้นไปที่การท่องจำ และปลูกฝังความเป็นชาติซึ่งเป็นที่มาของกระแสการวิพากษ์วิจารณ์จำนวนมาก เพราะเน้นการจดจำเรื่องราวความเป็นมาโดยไม่ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุและผลกระทบของปัญหา (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2557, น. 208-211, ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล, 2561, สุเนตร ชุตินทรานนท์, 2557, น.102) การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ในต่างประเทศเรียกว่าการเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์

นโยบายการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในปัจจุบันของกระทรวงศึกษาธิการเน้นหนักไปที่การแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในลักษณะที่เป็นการท่องจำ ไม่สอดคล้องกับบริบทและธรรมชาติของประวัติศาสตร์ไทยซึ่งมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานทำให้การเรียนประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องที่ไม่ทันสมัย ไม่ได้รับประโยชน์ และยังขาดการตั้งคำถามให้เกิดการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในบริบทของประเทศไทยหากพิจารณาจากคุณภาพที่จะต้องเกิดกับผู้เรียนหลังจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว หลักสูตรต้องการเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดทางประวัติศาสตร์ มีความรู้และความภูมิใจในความเป็นไทย และใช้ประโยชน์ของวิชาประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ผลของการจัดการเรียนรู้ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรมตามที่หลักสูตรต้องการ (เดลินิวส์, 2564, ออนไลน์)

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงต้องมีการพัฒนา การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์จึงนับเป็นวิธีการหนึ่งที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนให้บรรลุผลตามความคาดหวังของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งการเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ตามบริบทของประเทศ จะช่วยให้ นักเรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ (Grever & Adriaansen, 2019, p. 817-818)

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์จึงถือเป็นความท้าทายสำหรับนักการศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นได้ ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ จะเห็นได้ว่ายังไม่ครอบคลุมกับบริบทในประเทศไทย ดังนั้นในเบื้องต้นนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาองค์ประกอบ พัฒนาแบบวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของ

จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ในบริบทของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามแนวทางใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในบริบทของการศึกษาประวัติศาสตร์ของไทย
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์กับข้อมูลเชิงประจักษ์

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์

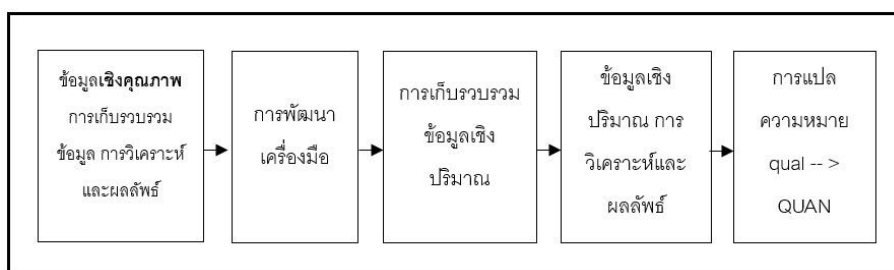
จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์และการศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ถือว่าจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ได้กลายเป็นหนึ่งในแนวคิดหลักของการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นนวัตกรรมของหลักสูตรการศึกษาประวัติศาสตร์ใหม่ของสวีเดนและเนเธอร์แลนด์ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 จนถึงปัจจุบันถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรประวัติศาสตร์ของเยอรมัน แนวคิดการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ได้รับการสนับสนุนอย่างมากว่าการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เน้นการจดจำเรื่องราวแบบเดิม อันเนื่องมาจากผลการวิจัยที่พบว่าจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์จะช่วยเปลี่ยนแปลงความคิดทางประวัติศาสตร์ในระดับส่วนรวม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทั้งสองแนวทางได้พัฒนาคู่ขนานกันตามบริบทของสังคมและประเทศ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทางปัญญาและแนวคิดนี้ เป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Grever & Adriaansen, 2019, p. 817-818) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ มีลักษณะที่สำคัญตามที่ Rüsen (2004, p. 70-78) นักทฤษฎีต้นตำหรับได้เสนอเอาไว้เป็นแนวคิดนี้เป็นที่นิยมแพร่หลายและนำไปอ้างอิงในการศึกษาวิจัยในช่วงต่อมาเป็นจำนวนมากดังนี้ (1) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์แบบดั้งเดิม (The Traditional Type) เน้นไปที่การสร้างรูปแบบ การให้คุณค่าและการสร้างระบบของค่านิยมที่มั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นมุมมองของประวัติศาสตร์ในกระแสหลักที่ให้ความสำคัญของการทำความเข้าใจเรื่องราวในอดีตที่เชื่อมโยงเกี่ยวพันถึงอนาคตที่เน้นความต่อเนื่องเป็นระบบ สะท้อนความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตในแต่ละช่วงเวลา (2) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ในฐานะบทเรียนตัวอย่าง (The Exemplary Type) มุ่งเน้นการใช้ประสบการณ์และเรื่องราวในอดีตเพื่อเป็นตัวอย่างในการนำเสนอและการสร้างกฎกติกาเพื่อย้ำเตือนให้คนรุ่นหลังได้เข้าใจความเป็นมาของสังคมโดยเฉพาะตัวอย่างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันในสังคม (3) จิตสำนึกทาง

ประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ (The Critical Type) ให้ความสำคัญกับธรรมชาติของประวัติศาสตร์ที่เน้นการอธิบายเรื่องราวในอดีตเชื่อมโยงกับปัจจุบันและอนาคตเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ถูกเล่าผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจจะเกิดจากมุมมองการบันทึกและอคติของผู้บันทึก การบรรยายและตีความตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียวจึงไม่ใช่วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุม การบรรยายหรือตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นจึงต้องสร้าง “ความเห็นที่ตรงข้ามกับการบรรยาย (Counter-narratives)” เพื่อตั้งคำถามที่สะท้อนคุณค่าของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ (4) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์แบบวงศา (The Genetic Type) เน้นการคิดและการแสดงความคิดเห็นในมุมมองที่หลากหลายเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการคิดจากมุมมองที่แตกต่างกันซึ่งจะช่วยให้เกิดแนวคิดและคำอธิบายใหม่ซึ่งเป็นผลมาจากการบูรณาการในมุมมองที่หลากหลาย รวมทั้งการพยายามเชื่อมต่อระหว่างเวลาและเหตุการณ์ นำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงเรื่องราวในอดีตด้วยตนเอง

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ คือ งานวิจัยของ Thorp (2014, p.114) ซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญกับนิยามหรือความหมายของประวัติศาสตร์ที่มีองค์ประกอบคือ การวิเคราะห์โครงสร้าง การตีความ การวิพากษ์และการนำเสนอ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ตามทฤษฎีของนักประวัติศาสตร์ต่างประเทศทั้งหมดเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างแบบสัมภาษณ์กิ่งโครงสร้าง เพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญและนำไปสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผสมวิธีแนวทางแบบสำรวจบุกเบิก-เป็นลำดับ (Exploratory-Sequential Approach) แบบการออกแบบการพัฒนาเครื่องมือ (Instrument-Development Design) ดังภาพ (ภัทราวดี มากมี, 2559: น. 28)

ภาพ 1 การออกแบบการพัฒนาเครื่องมือ (Instrument-Development Design)

กลุ่มเป้าหมาย การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายสำหรับการสังเคราะห์องค์ประกอบ เป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษา จำนวน 2 คน โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นอาจารย์หรือนักวิชาการในด้านนั้น ๆ ที่สอนในระดับอุดมศึกษา มีบทความวิชาการ หรืองานวิจัย และมีตำแหน่งทางวิชาการหรือมีประสบการณ์สอนมากกว่า 5 ปี

ข้อมูลเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในเชิงปริมาณ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี จำนวน 989 คน โดยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) เนื่องจากเป็นนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ที่มีรหัสวิชาเดียวกัน และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาค่าพารามิเตอร์ต่อตัวแปรแฝงเป็นจำนวน 5-20 คนต่อ 1 พารามิเตอร์ ซึ่งโมเดลในการวิเคราะห์มีจำนวน 11 พารามิเตอร์ (Hair, 2010, p. 100) และคำนวณจากจำนวนตัวแปรแฝง 1 ตัว และตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 120 คน เมื่อชดเชยอัตราการตอบกลับแล้วผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 187 คน (Soper, 2021)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมกราคม 2564

ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากการทดสอบ โดยใช้แบบวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ นำไปตรวจคุณภาพเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมกราคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2564

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด ข้อคำถามหลักจะเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์

เชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบปรนัย เลือกลง 3 ตัวเลือก ฉบับละ 15 ข้อ คะแนนเต็ม 45 คะแนน จำนวน 4 ฉบับ และแบบอัตนัย ฉบับละ 5 ข้อ คะแนนเต็ม 45 คะแนน จำนวน 3 ฉบับ ตรวจสอบคุณภาพแบบวัด โดยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ด้วยการหาค่า IOC มีค่าระหว่าง 0.6-1.0 หาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.33-0.65 และหาค่าความเชื่อมั่น สำหรับแบบวัดปรนัย หาค่าความ

สอดคล้องภายในด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าระหว่าง 0.79-0.87 และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันสำหรับแบบวัดอันดับ มีค่าเท่ากับ 0.72

การวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction)

เชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

ผลการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในบริบทของการศึกษาประวัติศาสตร์ของไทย

แนวคิดหลักในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่นิยมในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา นักการศึกษาต่างประเทศได้พยายามในการค้นหาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างให้เกิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ลักษณะของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่มีความเหมาะสมเพื่อการปรับใช้ในบริบทของประเทศไทย ปรากฏผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญที่น่าสนใจดังนี้

“การจะเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนนั้น ต้องทำความเข้าใจก่อนว่า ปัจจัยที่มีผลต่อจิตสำนึกของนักเรียนนั้น สำคัญคือ ทศนคติของผู้เรียนก่อนการเรียน สิ่งนี้ย่อมเป็นที่ชี้แนะนักเรียนไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติหรืออุดมการณ์ของเขาและถือว่าเป็นสิ่งที่ปลูกฝังยาก แต่ไม่ใช่ว่าจะทำไม่ได้ ผู้สอนยังขาดในเรื่องนี้อยู่ และต้องสร้างความเข้าใจให้ผู้เรียนสามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับเรื่องราวในชีวิตประจำวันให้ได้เพื่อจะสร้างจิตสำนึกในความเป็นชาติในเป็นแกนหลักในการตัดสินใจเรื่องราวในชีวิตของเขา”

(หัวหน้ากองประวัติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ: สัมภาษณ์) 17 มกราคม 2564

คำอธิบายถึงสถานการณ์ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากผู้เชี่ยวชาญแล้วทำให้ชี้ชัดไปถึงรากเหง้าของปัญหาที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนานในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของครูอาจารย์ของไทยที่ยังไม่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะในการคิดเชิงประวัติศาสตร์ ส่วนลักษณะของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา

ตอนปลายของไทยตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่จะต้องพัฒนาในขั้นต้นก็คือ จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ แบบวิพากษ์ ตามคำกล่าวของผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ ดังนี้

“การศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สำคัญที่ว่าจะต้องใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างถูกต้อง ไล่เรียงไปตามลำดับขั้น จนสามารถร้อยเรียงออกมาเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์ อนึ่ง ขั้นตอนที่ถือว่ามีความสำคัญในวิธีการทางประวัติศาสตร์ คือ การตีความหรือการวิพากษ์ทางประวัติศาสตร์ เพราะนั่นถือเป็นปัจจัยในการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างสำคัญ”

(ภาคีสมาชิกราชบัณฑิตยสถาน สาขาประวัติศาสตร์: สัมภาษณ์) 10 มกราคม 2564

จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์มีจุดเน้นที่ให้ผู้เรียนใช้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อตีความ และวิพากษ์เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้เกิดความกระจ่าง และสามารถเรียงลำดับถึงความสำคัญของ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์จนนำไปสู่ข้อสรุป ผู้วิจัยศึกษาวิธีการวัดจิตสำนึกในทางจิตวิทยาโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษา เพื่อศึกษาแนวทางในการวัดจิตสำนึก (Consciousness) ซึ่งจะต้องประยุกต์ใช้ธรรมชาติของการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะทำให้เห็นถึงระดับในการพัฒนาของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน จากนั้นสร้างเกณฑ์ในการวัดและประเมินได้อย่างเหมาะสมตามนิยามของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ โดยผู้วิจัยเลือกใช้การประสานทฤษฎีตามแนวทางการวัดจิตพิสัยของฮอปกินส์และแอนทิส (Hopkins and antes, 1990 : 538) วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษาเสนอแนะให้ปฏิบัติ เพื่อแสดงให้เห็นระดับการวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ที่เป็นรูปธรรม ดังที่ผู้เชี่ยวชาญได้อธิบายลักษณะขององค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ไว้ดังนี้

(1) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบรับรู้ เป็นแนวทางที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ มาวิเคราะห์และร้อยเรียงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ตนเองสนใจได้ ดังความเห็นที่น่าสนใจของผู้เชี่ยวชาญต่อไปนี้

“...เด็กในปัจจุบันนั้นจะว่า ไม่สามารถรับรู้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เลย ก็ไม่ใช่ หากแต่ยังเป็นผู้เรียนที่ใช้ความเป็นประวัติศาสตร์ได้น้อยดีกว่า ผลพวงทั้งหมดทั้งสิ้นของเรื่องราวดังกล่าว เป็นผลมาจากการที่ครูไม่ได้สอนให้เด็กรู้จักวิธีการทางประวัติศาสตร์ได้มากเพียงพอ สิ่งสำคัญในที่นี้คือ การวิเคราะห์ และคัดเลือกหลักฐานที่จะนำมาใช้กับการอ้างอิง หรือบางทีการแปลความหมายของเด็กก็ยังขาดไป เนื่องจากบริบทมันไม่ครบ การแปลความจึงผิดเพี้ยน...”

(ภาคีสมาชิกราชบัณฑิตยสถาน สาขาประวัติศาสตร์: สัมภาษณ์) 10 มกราคม 2564

(2) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบตอบสนอง เป็นแนวทางในการอธิบายบริบทแวดล้อมและตัดสินใจผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ตนเองสนใจ ดังความเห็นที่น่าสนใจของผู้เชี่ยวชาญต่อไปนี้

“...การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการเรียนการสอนในปัจจุบัน ถ้าให้เขาเล่าเรื่องที่เราสอนไปนะ เขาเล่าได้เลย แต่ถ้าเราให้เขายกตัวอย่างเรื่องราวที่ผ่านมาแล้วเทียบเคียงกับเรื่องที่เขาเรียน เขายังไม่สามารถทำได้ แต่หากเราใช้วิธีการเชื่อมโยงไปยังเหตุการณ์ที่เขาคุ้นเคยเข้ามาร่วมด้วย เช่น ละคร หรือหนัง อันนี้ก็ทำให้เขาสามารถเข้าใจเรื่องราวที่เขาดูหรือสัมผัสมาซึ่งกับการเรียนของเขาได้ หากแต่ต้องมีการให้ความรู้เพิ่มเติมไปด้วยตามบริบททางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง...”

(ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์: สัมภาษณ์) 14 มกราคม 2564

(3) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบสร้างคุณค่า เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านการสังเคราะห์และตัดสินใจคุณค่า จนสามารถชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ และสามารถต่อยอดและเชื่อมโยงกับเรื่องราวในสมัยอื่น ๆ ดังความเห็นที่น่าสนใจของผู้เชี่ยวชาญต่อไปนี้

“คุณค่าของการศึกษาเรื่องราวในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวอย่างในวิชาประวัติศาสตร์ ถือเป็นส่วนสำคัญที่เด็กควรจะได้รับ เช่น การสร้างสร้างบ้านแปงเมืองของชาวกรุงเก่าที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการสรรค์สร้างบ้านเมืองจนกลายเป็นแหล่งบ่มเพาะความเจริญของประเทศที่เป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชีย... เพราะนั่นจะแสดงให้เห็นว่าเด็กสามารถที่จะตัดสินใจเรื่องราว และเห็นถึงประโยชน์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในเรื่องนั้นจริง ๆ”

(ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์: สัมภาษณ์) 27 มกราคม 2564

(4) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบจัดระบบคุณค่า เป็นแนวทางที่ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นั้นต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน

“บริบทการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยกับการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ที่เหมาะสมนั้นควรมีลักษณะบูรณาการการใช้การเล่าเรื่อง การวิเคราะห์จากตัวอย่างเหตุการณ์ การวิพากษ์ในทุกแบบ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้าง ออกแบบมวลประสบการณ์เพื่อสร้างจิตสำนึกใหม่ทางประวัติศาสตร์ด้วยตัวผู้เรียนเองได้...”

(ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา: สัมภาษณ์) 6 มกราคม 2564

(5) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบสร้างคุณลักษณะ เป็นแนวทางในการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการวิพากษ์เรื่องราวของสังคมในปัจจุบัน โดยวิเคราะห์เชื่อมโยงเรื่องราวจนสามารถทราบถึงสาเหตุ และคาดเดาผลของเหตุการณ์นั้น

“...ผลจากการใช้ความรู้ประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนตรงที่ เด็กสามารถนำเอาวิชาประวัติศาสตร์ที่เขาได้เรียนเนี่ย ไปใช้กับชีวิตของเขาได้ โดยเฉพาะการเทียบเคียงหรือการนำผลจากเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันในประวัติศาสตร์มาใช้ เพราะฉะนั้นเขาจะต้องพินิจพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วว่า การกระทำของของเขาจะส่งผลไปในอนาคตได้อย่างไร...”

(นายกสมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย: สัมภาษณ์) 19 มกราคม 2564

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์

2.1 ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลการวัด เมื่อพิจารณาค่าสถิติ Bartlett's test of sphericity ซึ่งเป็นค่าสถิติทดสอบสมมติฐานว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์นั้นเป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (identity matrix) พบว่ามีค่าเท่ากับ 90.492 ($p < .001$) แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีไกเซอร์-เมเยอร์-ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin measures of sampling adequacy: KMO) มีค่าเท่ากับ .760 ซึ่งเข้าใกล้ 1 ผลการทดสอบนี้แสดงให้เห็นว่าตัวแปรต่าง ๆ ในข้อมูลชุดนี้มีความสัมพันธ์กันมากและมีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ตั้งแต่ -.017 ถึง .367 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิตส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ตัวแปร	REC	RES	VAL	ORG	CHA
REC	1				
RES	.123**	1			
VAL	.177**	.233**	1		
ORG	.235**	.309**	.367**	1	
CHA	-.107	.239	.359	.357	1
Mean	6.90	6.37	6.86	6.63	6.74
S.D.	1.375	1.302	1.342	1.336	1.421

Bartlett's Test of Sphericity $\chi^2 = 90.492$ df = 10 $p < .001$ KMO = .760

** $p < .01$

2.2 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัด โดยพิจารณาความสอดคล้องจากดัชนีเกณฑ์และค่าสถิติในโมเดล ตามเกณฑ์ของ Hair (2010) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ดัชนี เกณฑ์และค่าสถิติในโมเดล

ดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติในโมเดล
χ^2	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ	$\chi^2 = 1.11$, $df = 4$, $p = .893$
GFI	มากกว่า 0.95	0.99
AGFI	มากกว่า 0.95	0.99
CFI	มากกว่า 0.97	1.00
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.00
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.01

จากตาราง พบว่า ค่าสถิติ χ^2 เท่ากับ 1.11, $df = 4$, $p = .893$, AGFI = 0.99, RMSEA = 0.00, SRMR = 0.01 ส่วนดัชนีกลุ่มเปรียบเทียบ CFI = 1.00 เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ความสอดคล้องทุกดัชนีชี้ให้เห็นว่าโมเดลการวัดตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่เหมาะสม

2.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสำนึกทางการศึกษาทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ ดังตารางต่อไปนี้

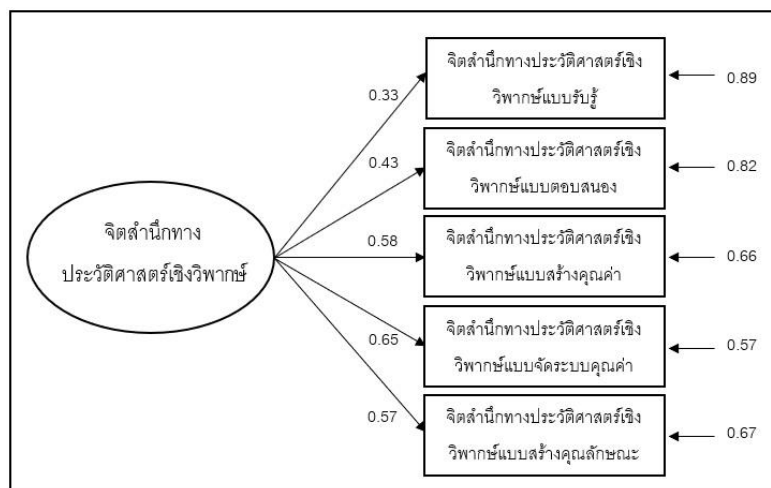
ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดจิตสำนึกทางการศึกษาทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²
	b(SE)	β		
REC	0.45(0.129)	0.33	3.53**	0.11
RES	0.56(0.111)	0.43	5.03**	0.18
VAL	0.78(0.120)	0.58	6.95**	0.34
ORG	0.87(0.112)	0.65	7.77**	0.43
CHA	0.82(0.126)	0.57	6.49**	0.33

** $p < .01$

จากตาราง ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดจิตสำนึกทางการศึกษาทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์พบว่า โมเดลการวัดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 0.65 โดยองค์ประกอบด้านการจัดระบบคุณค่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดเท่ากับ 0.65 มีการผันแปรร่วมกับจิตสำนึกทางการศึกษาทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 43) รองลงมาเป็นองค์ประกอบด้านการสร้างคุณค่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.58 มีการผันแปรร่วมกับจิตสำนึกทางการศึกษาทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 34) รองลงมาเป็นองค์ประกอบด้านการสร้างคุณลักษณะมีค่าน้ำหนัก

องค์ประกอบเท่ากับ 0.57 มีการผันแปรร่วมกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ในระดับต่ำ (ร้อยละ 33) รองลงมาเป็นองค์ประกอบด้านการตอบสนองมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.43 มีการผันแปรร่วมกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ในระดับต่ำ (ร้อยละ 18) และองค์ประกอบด้านการรับรู้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.33 มีการผันแปรร่วมกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ในระดับต่ำ (ร้อยละ 11) ตามลำดับดังปรากฏในภาพ 2

ภาพ 2 โมเดลจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์

สรุปผลการวิจัย

จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Historical Consciousness) คือ สภาวะการณ์ที่สามารถรับรู้ได้ถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ผ่านการใช้ขั้นตอนการวิพากษ์ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ความรู้สึก ซึ่งแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมในการเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ประเมินโดยใช้แบบวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ โดยแบ่งระดับของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ออกเป็น 5 ระดับ คือ (1) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบรับรู้ หมายถึง ทำความเข้าใจกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โดยการวิเคราะห์ จำแนก และคัดเลือกความน่าเชื่อถือของหลักฐานที่ใช้อ้างอิง ตลอดจนสามารถแปลความหมายเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (2) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบตอบสนอง หมายถึง การเลือกใช้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาอธิบายความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จนสามารถรับรู้ได้ถึงบริบทแวดล้อมและตัดสินเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นั้น (3) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบสร้างคุณค่า หมายถึง การศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านการสังเคราะห์และตัดสินคุณค่า จนสามารถชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และสามารถนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ไปต่อยอดหรือวิเคราะห์ความเชื่อมโยงกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัยอื่นที่เกี่ยวข้อง (4) จิตสำนึกทาง

ประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบจัดระบบคุณค่า หมายถึง การเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จนสามารถแสดงให้เห็นถึงผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นั้นต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน และ (5) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบสร้างคุณลักษณะ หมายถึง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการวิพากษ์เรื่องราวของสังคมในปัจจุบัน หรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของตนเอง โดยสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงเรื่องราวจนสามารถทราบถึงสาเหตุ และคาดเดาผลของเหตุการณ์นั้น ผู้วิจัยได้นำนิยามองค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ไปสร้างแบบวัดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อยืนยันองค์ประกอบตามนิยามที่ได้จากการสังเคราะห์ขึ้นโดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โมเดลจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 1.11$, $df = 4$, $p = .893$, AGFI = 0.99, RMSEA = 0.00, SRMR = 0.01 และ CFI = 1.00)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยเสนอนิยามจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์และองค์ประกอบจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์เพื่อยืนยันองค์ประกอบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิเคราะห์พบว่าโมเดลการวัดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 0.65 โดยองค์ประกอบด้านการจัดระบบคุณค่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดเท่ากับ 0.65 ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงยืนยันของ Aisiah, Suhatto, and Sumarno (2016, p. 108-121) ซึ่งให้การจัดระบบคุณค่าอยู่ในหมวดหมู่เดียวกันกับการวิพากษ์เชิงประวัติศาสตร์ร่วมกับกระบวนการในการศึกษาและวิจัยทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ โดยองค์ประกอบเชิงยืนยันในหมวดหมู่นี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในวิถีและกระบวนการวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.36 ถึง 0.72 ได้แก่ (1) การพิสูจน์หลักฐาน (Verification) เทียบเคียงได้กับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบรับรู้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจกับเรื่องราวและคัดเลือกหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อทำการศึกษาเรื่องราวนั้น ๆ (2) การตีความ (Interpretation) ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบตอบสนอง ที่ผู้เรียนจะเลือกใช้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาอธิบายความสำคัญ ให้เห็นถึงบริบททางประวัติศาสตร์ได้ และ (3) กระแสสำนึก (Heuristics) ที่ครอบคลุมองค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบสร้างคุณค่า จัดระบบคุณค่า และสร้างคุณลักษณะ โดยผู้เรียนจะสามารถตัดสินใจคุณค่า ต่อยอด และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนสามารถนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาใช้เป็นบทเรียนสำคัญในการดำเนินชีวิต

ผลของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบด้านการรับรู้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.33 มีการผันแปรร่วมกับจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ในระดับต่ำ (ร้อยละ 11) สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีการรับรู้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์อย่างจำกัด กล่าวคือผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนสู่การปฏิบัติได้ในชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องข้อมูลเชิงคุณภาพตามทฤษฎีของภาควิชาที่บัณฑิตที่ให้ความเห็นว่า การสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้ดีพอสมควร แต่ไม่สามารถนำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาเชื่อมโยงกับเรื่องราวในชีวิตประจำวันได้ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่สะสมมาเป็นระยะเวลานาน ตามที่สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554, 5) ได้ออกแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน เพื่อขจัดปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบท่องจำ ซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหาสำคัญที่ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางประวัติศาสตร์ได้

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ยังใช้การท่องจำและใช้เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่เฉพาะในแบบเรียน ไม่สามารถที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาเชื่อมโยงกับเรื่องราวในชีวิตประจำวันได้ กอปรกับการใช้เนื้อหาที่ไม่เปิดกว้าง ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและต่อต้านต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในชั้นเรียน การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนตามสภาพจริงของไทย ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุไปสู่เป้าหมายของวิชาประวัติศาสตร์ได้ ปัญหาดังกล่าวถือว่าเป็นอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของไทยที่มีมาอย่างยาวนาน การแก้ไขปัญหามานagement การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน ควรให้ผู้เรียนได้วิพากษ์และตีความประวัติศาสตร์แทนที่การท่องจำแบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dessingue (2020, p. 14-15) ที่ว่า จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการได้มาซึ่งความรู้ทางประวัติศาสตร์และทักษะทางวินัย (Disciplinary Skills) โดยถือเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองของประเทศได้อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่เดียวกันการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1 จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์มีความสำคัญในฐานะที่ช่วยเสริมสร้างการประยุกต์ใช้ประวัติศาสตร์ได้ ควรที่นักการศึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะนำไปพัฒนาควบคู่กับการสอนประวัติศาสตร์เพื่อต่อยอดกับนักเรียนในระดับอื่นๆ เช่น ประถมศึกษา หรืออุดมศึกษา เป็นต้น

2. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์แบบวิพากษ์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางประวัติศาสตร์ไปประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนั้นจะ

ทำให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ในฐานะบทเรียนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน

3. โมเดลการวัดองค์ประกอบของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงความองค์ประกอบทั้งหมด แต่มีระดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่แตกต่างกัน สมควรจะมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างในองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักน้อยเพิ่มเติม เช่น จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบรับรู้ และจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบตอบสนอง

4. จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์แบบรับรู้ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเนื่องจากถือเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ ในองค์ประกอบอื่น ๆ ฉะนั้นการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ควรจะมีการพัฒนารูปแบบ หรือวิธีการที่หลากหลายไม่จำกัดที่การจัดการเรียนรู้แบบบอกเล่า เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและธรรมชาติของผู้เรียนในปัจจุบัน ที่ใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learner) เป็นหลัก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับบริบทในแต่ละพื้นที่ โดยการศึกษาลักษณะของผู้เรียนทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม

2. ควรศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่เป็นลักษณะของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ในลักษณะอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่ เพื่อพัฒนาเป็นคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ของตนเองต่อไป

บรรณานุกรม

เฉลิม มลิลา นิตเขตปรีชา. (2559). *เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดลินิวส์. (2564). *สพฐ.ปฏิรูปสอนประวัติศาสตร์สร้างสำนึกความเป็นไทย*. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 7, 2564, จาก <https://www.dailynews.co.th/education/830812>

ทวีศักดิ์ อุ่ณจิตติกุล. (2561). *จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ พลังขับเคลื่อนชาติให้มั่นคง*. [เว็บบล็อก]. สืบค้นเมื่อ มกราคม 28, 2564, จาก <https://www.dailynews.co.th/article/638747>

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2557). *ว่าด้วยแนวทางของการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยโบราณ*. *ดำรงวิชาการ*, 13(1), 208-211.

ภัทราวดี มากมี. (2559). *การออกแบบการวิจัยสำหรับการวิจัยแบบผสมวิธี*. *Journal of the Association of Researchers*. 21(2), 28.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตร แกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุนทร ชูติธนธานนท์. (2557). *ชาตินิยมในแบบเรียนไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- Aisiah, A., Suhatto, S. & Sumarno, S. (2016). The Measurement Model of Historical Awareness. *Research and Evaluation in Education*, 2(2), 108-121.
- Dessingue, A. (2020). Developing Critical Historical Consciousness: Re-thinking the Dynamics between History and Memory in History Education. Retrieved February 8, 2021, from <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2645533>
- Grever, M. & Adriaansen, R. (2019). Historical consciousness: the enigma of different paradigms. *Curriculum Studies*, 51(6), 814-830. Retrieved February 3, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/336580025_Historical_consciousness_the_enigma_of_different_paradigms
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.) New Jersey: Pearson.
- Hopkins, C.D. & Antes, R.L. (1990). *Classroom Measurement and Evaluation*. Itasca, Illinois: F.E. Peacock Publishers, Inc..
- Kopp, K. (2010). *Teaching Social Studies Today: Effective Teaching in Today's Classroom*. Texas: Shell Education. Retrieved February 5, 2021, <https://www.danielsoper.com/statcalc>
- Rüsen, J. (2004). *Theorizing Historical Consciousness*. Edited by P. Seixas. Toronto: University of Toronto press.
- Soper, D.S. (2021). *A-priori Sample Size Calculator for Structural Equation Models [Software]*.
- Thorp, R. (2014). *Historical Consciousness, Historical Media, and History Education*. Umea: Print & media Umea university.